

PRILOG ZA BIBLIOGRAFIJU I BIBLIOGRAFSKI RAD DR. MUHAMEDA HADŽIJAHIĆA

Pseudonimi

Pripremajući bibliografiju radova Muhameda Hadžijahića susreo sam se sa većim brojem pseudonima kojima je on potpisivao svoje tekstove. Njihovo odgonetanje nije teško jer su pravljeni oslanjajući se na porijeklo i porodičnu tradiciju. Samo jedan od pseudonima izlazi iz te sheme. Mada bibliografija nije završena kako zbog rata, tako i zbog nemogućnosti da se dođe do nekih časopisa u Bosni i Hercegovini, ona već sada sadrži preko 500 bibliografskih jedinica¹⁾, od čega je oko 40 % potpisano inicijalima ili pseudonimima. Bez poznavanja pseudonima M. Hadžijahića svakako da je nemoguće sagledati veličinu i tematsku raznovrsnost, a samim tim i valorizirati opus ovog autora. Ovaj prilog je, nadam se, skroman prilog tome.

Muhamed Hadžijahić počinje pisati i javno se oglašavati već kao petnaestogodišnjak (rođen 1918. godine). Prve tekstove objavljuje 1933. godine u Novom Beharu. Tematski je okrenut epskim junacima kao što su Saćer Salihaga, Alija Đerđelez, Ibrahim Bajraktar Pinjo. Bilježi i više narodnih pjesama koje objavljuje u Islamskom svijetu, a o istoj temi piše u kraćem tekstu u kalendaru Narodna uzdanica za 1943. godinu. To je i razumljivo s obzirom da se on, već tada, kreće u intelektualnom krugu ljudi, prijatelja njegova oca, među kojima je svakako najistaknutiji pojedinac Hamdija Kreševljaković. Kasnije se njegova interesovanja šire, što najbolje pokazuje njegova bibliografija, da bi se, posljednju deceniju svog života (preselio na ahiret 1986.) posvetio isključivo historiji Bosne i Hercegovine, i to, s jedne strane, onom manje istraženom periodu početka bosanske državnosti, a na drugoj strani, specifičnoj bosanskoj muslimanskoj tradiciji (zijaretska mjesta, badžijanije, sinkretizam) ²⁾. M. Hadžijahić je, još na početku djelovanja, svratio svoju istraživačku pozornost na pseudonime. Rezultat toga bio je tekst *Muslimanski pseudonimi naših inovjernih sunarodnjaka* u *Muslimanskoj svijesti* u 1936. godini. Da li možda potaknut time, ne znam, ali će M. Hadžijahić, kroz slijedećih, više od 50 godina svog rada, često koristiti pseudonime kojim će potpisivati svoje radove ³⁾.

Već prve godine svog javnog oglašavanja, u *Islamskom svijetu* daje kraće prikaze radova H. Kreševljakovića i A. Nametka koje potpisuje inicijalima M. H. Budući da je iste inicijale koristio i Mehmed Handžić, ubuduće će on svoje radove potpisivati inicijalima M. NJ., mhj ili m.hj., i to u

1) Svakako da postoji još priličan broj njegovih tekstova koji su publikovani u časopisima koji mi nisu bili dostupni kao što su Hrvatski dnevnik, Osvit i sl.

2) U rukopisu su ostale dvije knjige iz obje spomenute oblasti.

3) Možda je jedan od razloga za upotrebu pseudonima poslije II svjetskog rata i njegovo proskribiranje u dužem vremenskom periodu.

najvećem broju slučajeva kad nije koristio svoje puno ime i prezime. Izuzetak čine njegovi prilozi u Enciklopediji Jugoslavije (sv. I, prvo izdanje) kojom prilikom je zasigurno sama redakcija enciklopedije odredila inicijale (kao uostalom i u kasnijim izdanjima Leksikografskog zavoda), u *Kronici* koju je uređivao u *El-Hidaje* od 1939-1940, u tekstu " Jesu li bosanskohercegovački muslimani "anacionalan elemenat" ? , u *Hrvatskom dnevniku* iz 1940. godine., te u potpisu prikaza (što je opet vjerovatno uradila redakcija), u *Hrvatskom zborniku* (II, 1949), i časopisu *Nova et vetera*.

Pseudonim M. Ilj. se sreće samo jedanput, a nalazi se u potpisu teksta *Nadgrobnni spomenik hrvatskoj pjesnikinji Umihani Čuvidinoj* u *Obzoru* od 17. IX 1936. godine. Sigurno se radi o štamparskoj grešci: umjesto "H" slagar je vidio "Il".

Porodica Hadžijahić vuče porijeklo od Hadži Mustafe ef. Bošnjaka (prva polovica XVIII st.), poznatog pod pjesničkim pseudonimom Muhlisi. Hadži Mustafa nije bio poznat samo kao pjesnik već i kao poznati pravnik svog vremena. Od njegovog pseudonima Muhamed Hadžijahić pravi svoj pseudonim, Muhamed Muhlisi-zade, kojim potpisuje tekst *Hrvatski sociolog dr. Dinko Tomašić o islamu i muslimanima* u *El-Hidaje* (1939). Sa inicijalom ovog pseudonima, M. Mz. potpisuje tekst *Crtice o alkemiji muslimanskih Hrvata* u *Osvitu* iz 1942. godine. 4)

Trideset godina kasnije, Muhamed Hadžijahić će se opet vratiti ovom pseudonimu potpisujući za M. N. Z. tekst *Marginalije iz književne historije bosanskih muslimana - Jedan dokumenat iz zaostavštine Osmana A. Sokolovića* u *Glasniku VIS-a* iz 1973. godine, a nešto kasnije u istom godištu samo sa inicijalom M. potpisuje mehrum *U spomen Huseinu Šehiću Ahmedovu*.

Pseudonimom Jahja zade M. Hadžijahić potpisuje tekst *Đurđevski uranak* u *El-Hidaje* (1937. godina). Isto porijeklo imaju još dva pseudonima, inicijal j. (od Jahić) kojim potpisuje tekst *Šta je sa nadgrobnim spomenikom hrvatskoj pjesnikinji Umihani Čuvidinoj. Tko je Umihana Čuvidina?* u *Osvitu* iz 1942. godine., i E. Jahić (od Emin Jahić) kojim potpisuje tekst u časopisu *Nova et vetera* (1979. godina.) pod naslovom *Islamizirana djeca bosanske kraljice Katarine*. Jahija je bio jedan od dvojice sinova Hadži Mustafe Muhlisije (drugi sin se zvao Idris) i od njega potiče porodica Hadžijahić, koja je početkom XIX stoljeća iz Gornjeg Vakufa odselila u Sarajevo.

Pseudonim hhh M. Hadžijahić koristi samo u četiri prilike u *Osvitu* 1942. godine. Nastao je izdvajanjem najčešćeg suglasnika u imenu i prezimenu: Mu(h)amed (H)adžija(h)ić. Sličan postupak upotrijebio je i Vejsil Čurčić potpisujući se sa ččć ispod jednog broja svojih radova u *Napretku*, glasilu istoimenog hrvatskog kulturnog društva. Sa slovom "h", inicijalom svog prezimena potpisuje samo jedan rad *Političko značenje Hrvata*

4) Hadžijahić će biti jedini autor koji se od tog teksta pa sve do naših dana dohvatio ove zanimljive teme. O tome vidi u njegovom tekstu *Alkemija u BiH* u posljednjem (nedovršenom) izdanju Enciklopedije Jugoslavije (knjiga I, Zagreb, 1980, str. 110).

muslimana. Povijesni pogled u prošlosti u Sarajevskom novom listu iz 1941. godine.

Džemaludinović Muhamed je pseudonim kojeg M. Hadžijahić koristi prvi put 1961. godine u *Glasniku VIS-a*, potpisujući tekst *Jedan primjer bratstva i sloge iz 1914. godine*. Kasnije će ga upotrebljavati isključivo u izdanjima Islamske zajednice, spomenutom *Glasniku VIS-a i Takvimu*. U ovim istim izdanjima će upotrebljavati i skraćenu verziju ovog pseudonima, bilo kao inicijale imena i prezimena M. DŽ, ili samo prezimena DŽ. Ovaj pseudonim je nastao od patronima Džemaludinović po Džemaludinu ocu Muhameda Hadžijahića. Hadži hafiz Džemaludin Hadžijahić bio je imam i hatib Careve džamije, a posebno je uvažen kao veliki znalac kirajeta.

Kada je bilo govora o pseudonimu Jahić, nije rečeno i od kada potječe ime *Emin*. Emin je deda Muhamedov, a otac Džemaludinov. Njegovo ime Hadžijahić prvi put upotrebljava u pseudonimu Muhamed Emin Hadžijahić potpisujući rad *Razvoj narodnosne misli bosanskohercegovačkih muslimana u Obzoru* iz 1941. godine. Kasnije, takođe u *Obzoru*, koristi skraćeni oblik M. E. Hadžijahić, odnosno, samo inicijale M. E. Hj. u potpisu teksta *Ruska rasprava o bosanskom, muslimanskom književniku Busletije / XVII vijek u Narodnoj pravdi* te iste godine.

Na početku je spomenuto da se u ovu "porodičnu" shemu njegovih pseudonima ne uklapa samo jedan. To je Husein A. Čelebić kojim je potpisao tekst *Muslimanski Hrvati kao činilac spajanja i učvršćivanja u godišnjaku Hrvat za 1943. godinu* 5).

Bibliografski rad

Kako je dr. Muhamed Hadžijahić u svom naučnom radu u mnogim oblastima bio pionir, to je na neki način bio "osuđen" da se prihvati posla sakupljanja građe i bibliografskih jedinica. U periodu od 1941. godine do 1976. godine, on je objavio deset priloga od kojih su neki vrlo obimni.

Tematika Hadžijahićevih bibliografskih radova može se vidjeti iz naslova koji slijede:

1. Bibliografija za proučavanje pravne povijesti Bosne i Hercegovine. Mjesečnik-glasilo pravničkog društva, LXVII, 6-8, Zagreb, 1941, str. 370-384.
2. O radu na istraživanju razvoja naše štampe. Historijski zbornik, II/1949, 1-4, Zagreb, 1949, str. 375-376. (prikaz). (Rad nema naslova pa je naslov preuzet iz bibliografije radova objavljene u Historijskom zborniku ???) M.H.
3. Bibliografija časopisa i novina u Bosni i Hercegovini od 1850. do 1941. Historijski zbornik, IV/1951, 1-4, Zagreb, 1951, str. 349-351. (prikaz)

5) Na ovaj pseudonim me upozorio hafiz Mahmud Traljčić, na čemu mu se i ovom prilikom najiskrenije zahvaljujem.

4. Prvi pokušaji štampanja radova bosanskih Muslimana. Bibliotekarstvo, 4, Sarajevo, 1963, str. 20-31(+1-9). (et Osman A. Sokolović)
5. Bibliografske bilješke o prijevodima Kurana kod nas. Bibliotekarstvo, XIII, 3, Sarajevo 1967, str. 39-54.
6. Nacrt za Bibliografiju u (o) osnovama i tendencijama narodnosne identifikacije Muslimana. Fakultet političkih nauka, Institut za društvena istraživanja, Sarajevo, 1968, str. ? (et. Atif Purivatra)
7. Bibliografske zabilješke o nekim radovima o Muslimanima. Takvim, Sarajevo, 1970, str. 191-194. Dž.
8. Građa za bibliografiju o nacionalnoj problematici bosanskih Muslimana. Prilog studijskom projektu *Međunacionalni odnosi u Jugoslaviji i problem federalizma*. Institut društvenih nauka u Beogradu, Beograd, 1971, str. 1-120. (šapirografirano) (et A.Purivatra)
9. Bibliografska građa za proučavanje historije naroda BiH srednjevjekovnog i turskog perioda. Sarajevo, 1971, str. 1-680. (šapirografirano)
10. Osvrt na dosadašnje objavljene tekstove i istraživanja iz problematike alhamijado književnosti. Sarajevo, 1976, str. ? (rukopis u ANUBiH)